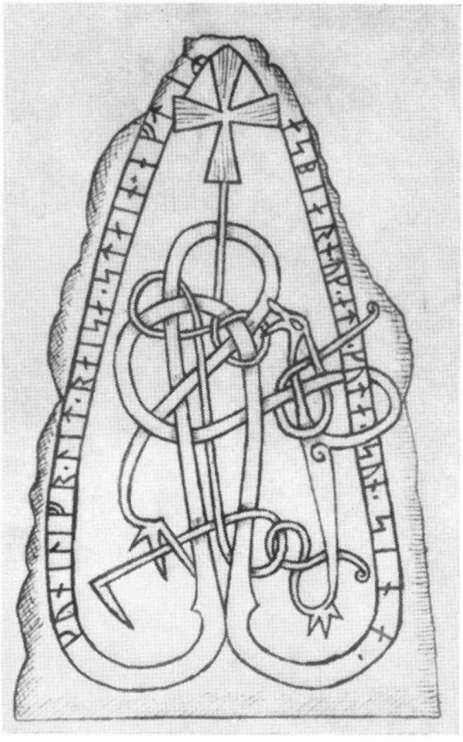

Fig. 364. U 1096. Rörby, Bälinge sn. Efter teckning av Rhezelius.

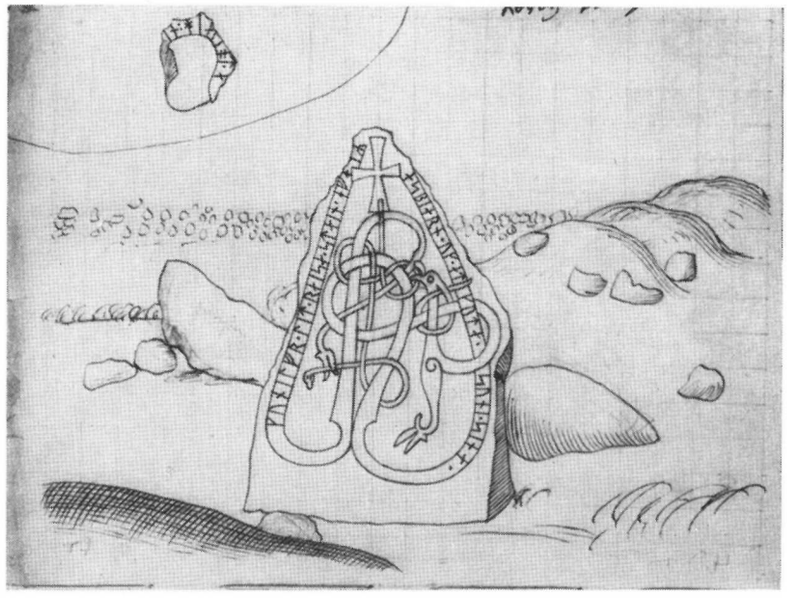

Fig. 365. U 1096. Rörby, Bälinge sn. Efter teckning av Peringskiöld.

Rhezelius: **kunilfr ᚿ lit · raisa · stain** + **eftiʀ · asbiarn · uk · at · kuta · sun · sina ·**
Peringskiöld: **kunilfr · lit · raisa · stain · eftiʀ asbiarn · uk · at kuta · suni · sina ·**
Celsius: **kunilfr · lit · raisa · stain · eftiʀ asbiarn · uk · at kuta · suni · sina ·**
Dybeck: 1 **k**, 21 **i**. Sk saknas efter 36 **t** men tillägges efter 48 **a**.

Runföljden 1—7 **gunilfr** ger det enda säkra exemplet från runinskrifterna på kvinnonamnet *Gunnælfʀ*, fsv. *Gunnælf*; belägget på den skadade U 40 är nämligen osäkert. Om kvinnonamn på *-ælfʀ* se E. Wessén, *Nordiska namnstudier*, s. 109 och *Nordisk kultur* 7 (1947), s. 260.

Sönernas namn, *Asbiorn* och *Guti*, höra till de vanligare namnen; det förstnämnda förekommer särskilt ofta, det senare ett 10-tal gånger (se U 700).

E. Brate framhåller i *Svenska runristare* (1925), att U 1096 på grund av »liknande utstyrsel» kan »förmodas vara av Öbber». Detta antagande är säkerligen riktigt. Ristningen är typisk för mästaren Öpir.

1097. Sundbro, Bälinge sn.

Pl. 98, 99.

Litteratur: B 469, L 146. J. Bureus, F a 6 s. 210 n:r 220 (Rhezelius), F a 5 n:r 68; J. Rhezelius, F l 1 n:r 72; Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Monumenta 2, bl. 26; O. Celsius, Svenska runstenar (F m 60) 1, s. 164; UFT h. 11 (1883), s. 237; E. Brate, Svenska runristare (1925), s. 93, 113; J. Hansson, Skrivelse till Riksantikvarien den $^{12}/_{5}$ och den $^{18}/_{9}$ 1928 (ATA); O. v. Friesen, Anteckningar $^{5}/_{9}$ och $^{6}/_{10}$ 1928 (UUB); Hj. Larsen, Skrivelse till Riksantikvarien den $^{12}/_{9}$ 1930 (ATA); S. B. F. Jansson, Runinskriftsinventering i Uppsala län 1942 (ATA).

Äldre avbildningar: J. Rhezelius, teckning (i F l 1); J. Leitz och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta och B 469).

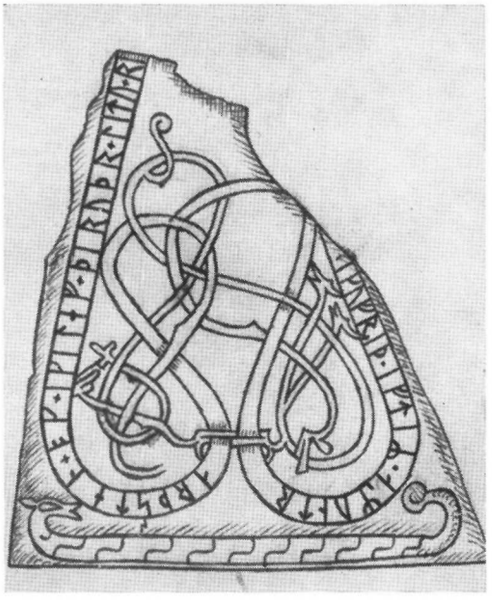

Fig. 366. U 1097. Sundbro, Bälinge sn.
Efter teckning av Rhezelius.

Fig. 367. U 1097. Sundbro, Bälinge sn.
Efter träsnitt i Peringskiölds Monumenta (B 469).

Runstenen står i södra kanten av landsvägen Åkerby k:a—Forkarby, 120 m. ÖSÖ om vägbron över Sundbrobäcken, 45 m. ÖSÖ om U 1100, 60 m. V om skälet vid vägen till Uppsala. 2 m. V om stenen ligger fragmentet U 1098. Platsen är utmärkt på Ekonomiska kartbladet »Bälinge» (1952).

Enligt Rhezelius (i F a 6) fanns stenen »J Sördre giärdet»; F l 1: »Bäling Sochn. Sundbro södre gärdet är denna.» — *Ransakningarnas* uppgift om en »påskrifwen» sten »i södrebyen» åsyftar säkert U 1097. — På träsnittet i Peringskiölds *Monumenta* 2 (bl. 26) finnes bläckanteckningen »Sundbro gärde i Bälinge Sochn» (B 469: »Sundbro gärde»; L 146: »Sundbro»). Överst på bl. 26, alltså ovanför det inklistrade träsnittet, finnes följande, oavslutade blyertsanteckning: »I Sundbro söder gärde wid en liten til åker upkörder ättehög. föruthan twenne andra högar wid pass 150 steg ifrån när man»... (Nedanför träsnittet finnes också en svårläst blyertsanteckning; denna berör emellertid uppenbarligen U 1100.) — Celsius, som undersökte inskriften i augusti 1725, anger platsen på följande sätt: »uppå Pehr Ersons åker kallad Runstens åkern på södra gärdet, ett stycke från byen.» Om stenens tillstånd anmärker han, att »ett stycke [är] afbrutit och förkommit öfwerst.[1]

Stenen flyttades tydligen sedan och var länge försvunnen. Enligt *UFT* skall den år 1856 troligen finnas »inbygd i ett af nämndemannen Anders Anderssons hus» i Sundbro. U 1097 nämnes ej av Dybeck i hans reseberättelser och upptages icke i *Sverikes runurkunder*. Ej heller finnes någon uppgift om stenen i beskrivningen till Geologiska kartbladet »Upsala» (1869). Först år 1928 kom runstenen i dagen igen genom folkskollärare Joel Hansson, Uppsala-Näs, som då tjänstgjorde som Riksantikvariens ombud. I en skrivelse av den 12 maj 1928 lämnar Hansson följande

[1] Det sista ordet är skrivet ovanför »förkommit».

upplysningar, som säkerligen åsyfta U 1097: »Å Verner Larssons gård i Sundbro ligger i ett prång mellan 2 hus en runsten med runorna uppåt. En del av den går in under det ena huset men utgör icke husgrund. Över den är en gångväg till ladugården. Den var visserligen vid mitt besök å platsen täckt med tunt lager jord och ävja samt några brädstumpar, men otvivelaktigt är dess plats mindre lämplig om inte rent av riskabel. Det vore önskvärt, om den bleve flyttad och rest... Jag får vördsamt utbedja mig meddelande om Riksantikvariens beslut rörande» runstenen. Ämbetet begärde (den 1 juni s. å.) »ett förslag till densammas förflyttning och resande på lämplig plats i närmaste grannskap till nuvarande plats». I en skrivelse den 18 september 1928 meddelade Hansson, att stenen hade rests. Den »kunde nu ej resas på gårdstomten, då ägaren ämnar göra nybyggnader på det trånga området. Den flyttades därför c:a 20 m. till landsvägen Forkarby—Åkerby kyrka ... Den står nu vid kanten av en ravin med mindre bäck. Tvärs över ravinen går en mindre upphöjning på vardera sidan. Där den når landsvägen restes runstenen. I och på båda sidorna om bäcken funnos en del stenar, av vilka några kom att användas som fyllning i grunden under runstenen. Härvid påträffades ett block med runor.»[1]

I sina i UUB förvarade anteckningar skriver v. Friesen (5/9 1928): »Resan fortsattes omedelbart till *Sundbro* i Bälinge, där en sten liggande i ett prång i hemmansegaren Larssons gård [besiktigades]. Stenen har väl stått där den nu ligger men kan ej resas där. Till resningsplats utsågs en strax norr (!) om vägen genom byn och v. om Larssons gård befintlig slänta där förut ett stenfragment [= U 1098] ligger.»

U 1097 står alltså fortfarande kvar på den plats, där den restes år 1928.

Grå granit med bruna inslag. Höjd 1,58 m., bredd 1,32 m. Ristningslinjerna äro på stenens vänstra del och längst nedtill djupa och tydliga. Det högra och det nedre partiet av runslingan är starkt vittrat, varför runorna här delvis äro mycket svårlästa. Ytan visar på vittrade partier otaliga små gropar, vilka göra den knottrig. Upptill är ristningsytan nött genom fottramp, vilket förklaras av att stenen länge låg i gångvägen till ladugården.

Inskrift (med det inom [ ] supplerat efter B 469):

arþsten + ok + ikilef + þoruþr + [litu × ri] ... u̱k ᛁ ulfr[iþ] ᛁ iftiʀ ᛁ [i]hmuntr · b[onta] si[n]

Harðstæinn ok Ingilæif (*ok*) *Þoruðr letu ræisa ... ok Holmfrið*(?) *æftiʀ Agmund, bonda sinn.*

»Hårdsten och Ingelev och Torunn läto resa ... och Holmfrid efter Agmund, sin man.»

Till läsningen: Inskriften börjar utan sk. 1 **a** har ensidig bst. I 3 **þ** utgår bst från ramlinjerna i likhet med vad fallet är med inskriftens övriga **þ**-runor. 6 **e** är tydligt stunget med en streckliknande prick. 7 **n** har ensidig bst. 8 **o** har bst endast t. h. om hst. 14 **e** är tydligt stunget med en streckliknande prick. I 17 **o** äro bst grunda; i denna runa korsa de hst. I 19 **u** finnas tre grunda fördjupningar; ingen av dem är huggen. Av 22 **l** återstår numera endast nedre hälften av hst, och av 23 **i** endast ett kort stycke vid nedre ramlinjen. Runföljden 24—27 har gått förlorad. Stenens topp var redan på 1600-talet avslagen. Här torde mer än femton runor ha gått förlorade. Före 29 **k** synes, där toppskadan slutar, nedre hälften av två stavar; möjligen utgöra stavarna undre delen av en **u**-runa. 29 **k** är skadat i toppen. Sk efter 29 **k** förefaller att vara ett kort lodrätt streck; samma utseende ha alla sk i inskriftens senare del. 30 **u** är ej stunget. Från och med runan 34 är inskriften genom vittring numera svårläst. Det förefaller emellertid som om ristaren huggit en **þ**-bistav på 34 **i**. Mellan 34 **i** och 35 **þ** finnes en snett ned åt höger gående linje, som gör intryck av att vara huggen. Av 41 **i** återstår nu endast en obetydlig del av hst. I runföljden 48 **b**—52 **a** kunna nu endast delar av 48 **b** och 52 **a** spåras, varför man här är hän-

[1] Om detta fynd se U 1098, s. 418.

visad till äldre läsningar. Av 55 **n** återstår endast hst. — Rhezelius (i F a 6): **arþsten** + **ok** + **ikilef** + **þiruþr** + **litu** + **r - . . . · ikulfriþ iftiʀ · a - muntr ·** — Hadorph och Leitz: **arusten** × **ok** × **ikilaf** × **þoruþr** × **litu** × **ri . . . - - kulfriþ · iftiʀ · ihm · untr boṇta sin.** — Celsius: **arþstan** + **ok** + **ikilef** + **þoruþr** + **litu** + **riṣ . . .** + **ok** + **ulfriþ iftʀ** + **ihmuntr.** — v. Friesen anmärker, att U 1097 »redan i Bautil [är] upptill skadad. Nu ytterligare något avslagen, särsk. uppe till vänster o i nedre högra hörnet. Men framför allt är stenens ristningsyta nu starkt frätt av det gödselvatten som under långliga tider tycks ha spolat över dess yta. Läsningen därför nu delvis svår»: **arþsten** + **ok** + **ikilef** + **þoruþr** + [**litu** + **ri**] **. . . - ḳ ᛁ lfrþ if - tʀ . . . muntr - - - -**

Runföljden 1—7 **arþsten** kan knappast återge något annat än det sällsynta mansnamnet *Harðstæinn*. Om detta namn se U 854. — Kvinnonamnet *Ingilæif* förekommer också på U 699 [**ikilaif**] och troligen på U 1053 [**ikulef**(?)]; se vidare U 699. — *Þoruðr* (*Þorunn*), som är ett mycket vanligt kvinnonamn på västnordiskt område, är sällsynt i Upplands runinskrifter; se U 859, där dock belägget från U 1163 (Buska Bengtsbo, Altuna sn) saknas. — Större svårigheter än de nu behandlade erbjuder det namn, som finnes i runföljden 28—35 **- k ᛁ ulfriþ**. Delvis ligger svårigheten i att läsningen på detta parti är något osäker. Troligen skall emellertid runföljden återges *ok Holmfrið(r)*; vi skulle då här ha ytterligare ett belägg på detta kvinnonamn, som hör till de allra vanligaste i de uppländska runinskrifterna (se U 25). Vad bortfallet av uddljudande *h* beträffar kan man jämföra med skrivningen **arþsten**, *Harðstæinn*. Bortfallet av *m* i konsonantförbindelsen är givetvis icke överraskande; jfr t. ex. skrivningar som **hulfastr**. På grund av att läsningen är osäker (*ok* skrives i inskriften eljest **ok**) kan en läsning **ikulfriþ** ej med bestämdhet avvisas; *Igulfriðr* är emellertid ett ytterst sällsynt namn. Runinskrifterna erbjuda hittills endast ett enda säkert belägg på detta kvinnonamn, nämligen U 582. — Om det i Uppland ovanliga mansnamnet *Agmundr* (endast tre belägg inom landskapet) se U 656. Anmärkningsvärt är att detta namn står i nom. i st. f. ack., något som dock även eljest möter några gånger i inskrifterna. Jfr t. ex. U 1076 och 1110.

I *Svenska runristare* (1925) gör sig Brate skyldig till det misstaget att hänföra U 1097 till två olika ristare, nämligen dels till Ingulv (a. a. s. 93), dels till Gudfast (a. a. s. 113). Redan av detta förhållande torde det framgå, att det ingalunda är lätt att attribuera en ristning av denna högst okonstnärliga typ till en bestämd ristare. Onekligen finnas vissa likheter med Ingulvs ristningar; framför allt ligger likheten emellertid i den påfallande osäkra linjeföringen.

Nedtill begränsas ristningen av en vacker repstav, som till vänster avslutas i ett drakhuvud; jfr U 1041, där ett runband, som på liknande sätt begränsar ristningsytan, avslutas med ett snarlikt huvud. U 1041 är signerad av Ingulv. Om förekomsten av repstavar se U 1079.

1098. Sundbro, Bälinge sn.

Pl. 98.

Litteratur: B 453, L 147. J. Bureus, F a 6 s. 79 n:r 160 (Bureus' egen uppteckning), s. 210 n:r 217 (Rhezelius), F a 5 n:r 64, F a 1 s. 17, F a 10: 2 n:r 42, F f 6 n:r 30; J. Rhezelius, F l 1 n:r 69; Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, F l 8 bl. 6, Monumenta 2, bl. 26; O. Celsius, Svenska runstenar (F m 60) 1, s. 163, 2, s. 114; UFT h. 11 (1883), s. 237; J. Hansson, Skrivelse till Riksantikvarien den $^{18}/_{9}$ och $^{1}/_{10}$ 1928 (ATA); Hj. Larsen, Skrivelse till Riksantikvarien den $^{12}/_{9}$ 1930 (ATA); S. B. F. Jansson, Runinskriftsinventering i Uppsala län 1942 (ATA).

Äldre avbildningar: Bureus, teckning (i F a 10: 2), kopparstick (i F f 6); Rhezelius, teckning (i F l 1); Peringskiöld, teckning (i F l 8), träsnitt signerat »J. P[eringskiöld] et Th. H[olm]» (i F l 8, Monumenta 2 och B 453).

Endast ett obetydligt fragment återstår numera av den stora, på två sidor ristade stenen. Detta fragment ligger i södra kanten av landsvägen Åkerby k:a—Forkarby, 120 m. ÖSÖ om bron över Sundbrobäcken. 2 m. åt Ö står U 1097 rest.